

FACKTIDSKRIFT FÖR SVERIGES URMAKAREFÖRBUND
– URMAKARNAS YRKESFÖRBUND SEDAN ÅR 1892

AV URMAKARE – FÖR URMAKARE

Svensk
Urmakeri-Tidning

NR. I

FEBRUARI 2011

ÅRGÅNG 123

URMAKERI-MUSÉUM INVIGT - STORT TACK TILL VÅRA MUSEIHJÄLTAR
Tack vare en sann eldsjäl Per Franzén från Årvidaberg kunde museiföremål åter igen samlats och exponeras.

ANSVARIG UTGIVARE

Bengt Westman, förbundsordförande
Mobil 070-6285897 arb 0270-13261
bengt.westman@suf.se

Redaktionen förbehåller sig rätten
att redigera insänt material
för publicering i Svensk Urmakertidning.

FACKREDAKTÖR

Petter Thörnning, urmakarmästare
0325-730 55 mj363977@tele2.se

CHEFREDAKTÖR

Branka Kuzmanovic, kanslichef
0141-402 30 e-mail: branka@suf.se

GRAFISK FORM & PRODUKTION

Tryckhuset i Linköping

SKRIBENTER

Anders Mattsson, Bengt Westman,
Branka Kuzmanovic, Claes Beck-Friis, Karin
Hagman, Petter Thörnning, Åke Lindfeldt

VÄLKOMMEN ATT ANNONSERA I SUT!

ANNONSPRISER – NÄSTA NUMMERS ERBJUDANDE
Helsida 4500 kr
En halv sida 3000 kr
En kvartsida 1500 k

ANNONSÖRER I DETTA NUMMER

Pagoldhs Ur AB
Sveriges Urmakareförbunds Skola AB
Verkmästarna Gbg HB

Söker du medarbetare, vill köpa eller sälja
verktyg mm, erbjuda dina tjänster kan du också
annonsera i tidningen. För pris och annan
information kontakta kansliet – tel. 0141-402 30
eller branka@suf.se

MEDLEMSREGISTRET

Kom ihåg att det är viktigt att anmäla sin adress
till SUFs kansli tel. 0140-402 30,
e-mail branka@suf.se

Svensk Urmakertidning
Nr 1/2011 Årgång 123
Utges av Sveriges Urmakareförbund

OMSLAGSFOTO

Detalj från Artur Johnson kalenderur

FÖRBUNDSSTYRELSE

FÖRBUNDSORDFÖRANDE
Bengt Westman, Söderhamn

VICE ORDFÖRANDE

Helén Holmström-Jonsson, Umeå

LEDAMÖTER

Anders Andrén, Lidköping
Anders Mattsson, Falun
Petter Thörnning, Nittorp

INNEHÅLL**SVENSK URMAKERI-TIDNING****NUMMER I 2011**

- 3 ÖPPET HUS DEN 5 MARS
- 5 MUSEEINVINGNING
- 4 ARTUR JOHNSSENS KALENDERUR
- 6 VALIDERING
- 10 MEDLEMSPRESENTATION
– PATRIK SJÖGREN
- 13 URMAKARSKOLAN

FRÅN SUFs KANSLI

1894 gav S.U.F. ut det första numret av Svensk Urmakertidning med Bror Ericsson som redaktör. Svensk Urmakertidning -SUT har som mål att hålla SUFs medlemmar uppdaterade om förbundet, urmakaryrket och utbildningen samt stärka kontakten medlemmar emellan. Tidningen ges ut av Sveriges Urmakareförbund – SUF. SUF är ett av vårt lands äldsta yrkesförbund. Förbundet har funnits sedan år 1892 för att året 1985 bli ett rent yrkesförbund. SUF har alltid sett utbildningsfrågorna som en av sina allra viktigaste uppgifter och bidragit till att ständigt öka kårens yrkesskicklighet. Under mer än hundra år har Sveriges Urmakareförbunds medlemmar skapat ett gott anseende genom att visa ansvar och hålla hög kvalitet. Förbundet har som mål att hjälpa sina medlemmar att bibehålla och ytterligare förstärka gott rykte genom att även i framtiden sälja kvalitet, känna ansvar och lämna garanti. SUF:s ändamål är att tillvarata medlemmarnas intressen och stärka konsumenternas trygghet i alla avseenden gällande sina ärenden hos urmakaren. Kom ihåg att i konsumenternas ögon är medlemskap i SUF en garanti för hög standard och pålitlighet!

Branka Kuzmanovic, kanslichef

ORDFÖRANDE HAR ORDET

NYTT ÅR, NY TIDNING!

En speciellt inriktad läsning som vänder sig till oss, redan utbildade urmakare och skolans framtida urmakare. Fantastiskt - för här kan vi få tillgång till en unik kunskapsbank som startade redan 1892 då Sveriges Urmakareförbund bildades. Så – i en paus från arbetsbänken skall vi här hitta artiklar, läsvärda reportage, få verkstadstips, information från Urmakarskolan, kommande kurser m.m. Tyck till om detta första nummer av Sveriges Urmakertidning! Alla kommunikationskanaler är öppna för idéer, tankar och förslag på innehåll. Som en medlem så väl uttryckte sig:

”Vad kan jag tillföra SUF, istället för vad ger SUF mig?”

Det är ju vi urmakare som är SUF!

*Bengt Westman
Förbundsordförande*

**ÖPPET HUS
PÅ URMAKARSKOLAN
i Borensberg, lördagen den 5 mars kl. 11.00–15.00**

Förutom att du får tillfälle att träffa och prata med elever, personal och människor från olika delar av branschen så kommer det också att finnas aktiviteter av olika slag i huset som t.ex. filmvisning, tipspromenad (inomhus), ”Prova-på” stationer i klassrummen, utställning av gamla och antika ur (vill du också ställa ut så ring oss på tel. 0141-23 93 10).

Du kan fika eller äta lunch till en billig penning (som oavkortad går till klasskassan). Du kan också köpa produkter med skolans logo.

Varmt välkommen!
Lotten Svensson, Tf VD

**ÖPPET HUS
på Sveriges Urmakareförbund i Borensberg,
lördagen den 5 mars mellan kl. 10.00 och 16.00**

Välkomna att besöka Sveriges Urmakareförbund – SUF och dess kansli som finns i samma byggnad som Urmakarskolan - och ta en titt i urmakarvärlden. SUF kommer att ha gratis visning av sitt Urmakeri-Museum med guide. Du kommer att få köpa en del ny och begagnad facklitteratur. SUF kommer också att ha en utställning samt försäljning av diverse urmakarverktyg mm. För mer information kontakta oss på e-mail branka@suf.se alt. tel. 0141-402 30.

Hjärtligt välkomna!
SUF:s styrelse och kansli

SUBVENTION FÖR SKOLAVGIFTEN HAR DELATS UT TILL ALLA URMAKARELEVER

Sveriges Urmakareförbund har genom sina Stiftelser haft glädjen att kunna dela ut stipendier till elever i Urmakarskolan. Stipendierna har tidigare bestått av subventionerad lunch men under de två senaste åren har de bestått av en kontant summa som bidrag till skolavgiften. Under år 2009 delades det ut 2 250 kr/elev och under år 2010

1 500 kr/elev. Förbundet har även kunnat hjälpa de urmakare som fått sitt Mästarbrev. Kostnaden för ett Mästarbrev är 6 250 kr och Förbundet har genom sina Stiftelser då bidragit med halva avgiften.

Text: Karin Hagman, ekonomi

SJÄLEN HAR VÄCKTS TILL LIV I ARTUR JOHNSON KALENDERUR

Det finns både människor, klockor och dagar som är lite mer speciella än andra. Den 22 november överlämnade Ove Haglund det reparerade uret på SUFs kansli. Samma eftermiddag fick jag telefonsamtal från en man från Stockholm som presenterat sig som vän till Henrik Johnson, Artur Johnsons son. Kvällen innan hade Henrik ringt från Kalifornien och bett sin vän försöka ta reda på var kalenderuret som hans pappa tillverkat fanns. Att klockan dessutom var iordningställd och överlämnad samma dag var spännande sammanträffande. Efter några dagar hade

också Henrik kontaktat kansliet. Jag hade med glädje och stolthet kunnat berätta att klockan är i tryggt förvar och utställt i vårt nya museum. SUF vill framföra stort tack till Ove Haglund som utförde reparation av uret. Mer om Ove går att läsa på www.ovesantikaur.se

Läs i nästa nummer om hur man ställer klockan när den har stannat!

Text: Branka Kuzmanovic

REPARATIONBESKRIVNINGEN

Artur Johnsons kalenderur har vid tvenne tidigare tillfällen reparerats av Zetterström & Son. Nedan följer en kort beskrivning av urets fel och brister. Fjäderhusens uppdrag sker med en snäckväxel men en utväxling av 1: 27 vilket innebär att för uppdrag av en nedgången fjäder med 6 varv, så får man veva $6 \times 27 = 162$ varv på veven. Med den stora utväxlingen så är det svårt att även för den mest finkänslige att undvika att ej dra av fjädern, vilket har hänt ett antal gånger. Det har visat sig att den av Zetterström & Son tillverkade och senare förbättrade friktionsveven ej har fungerat tillfredsställande. Då uret har stått en tid, så är det stora svårigheter vid urets rättställning då korrektörer för slag och datum saknas. Övrigt se Z:s beskrivning av uret. Konstruktionen är så att slaget alltid stannar före gången, vilket innebär att datumet kommer fel. Detta är problem då slaget ej går att mata fram för hand. Jag har funderat på följande ändringar i uret - att förse fjäderhusen med stoppverk eller friktionsfjäder och montering av utifrån åtkomlig frammatningsarm för slagskiveslaget samt en för datumjusteringen.

FÖLJANDE ARBETEN HAR UTFÖRTS

- Fjäderhuset till gången har försetts med ett nytt fjäderhuslock med inbyggt stoppverk för 6 varv. Fjädern är $25 \times 0,4 \times 2000$ mm. För slaget blev det en friktionsfjäder av utrymmesskal. Fjädern är $25 \times 0,45 \times 1800$ mm.
- Slagskiveslaget har försetts med en från tavlan åtkomlig frammatningsarm på vänster sida ovanför 12 timmartaflan. Samt datumverket har fått en frammatningstråd på fodralets övre vänstra sida.

Med reservation för dolda fel, pga. urets unika uppbyggnad är det svårt att garantera en säkerfunktion av alla faciliteter. Det vore nödvändigt med längre gångkontroll för att kolla alla karlederfunktionerna. Arbetet har fotodokumenterats.

Text och foto: Ove Haglund

Läs i nästa nummer om hur man ställer klockan när den har stannat!

Ove Haglund reparerar Artur Johnsons kalenderur

URMAKERI-MUSÉUM INVIGT

- STORT TACK TILL VÅRA MUSEIHJÄLTAR

I anslutning till SUF:s kansli och i samma byggnad där Sveriges Urmakareförbunds Skola AB utbildar nya urmakare finns det nyinvigda Urmakeri-Muséum. John Gl. Linderoth och Johan Lundbom var de första som började drömma om ett museum och började med insamling av gamla ur och verktyg. Sveriges Urmakareförbund övertog museet 1924. Under april-oktober 2008 ägde utställningen *Tidens form* rum på Nationalmuseum i Stockholm

och då hade SUF bidragit med några klockor till denna imponerande utställning.

Klockentusiaster och eldsjälur har inte försvunnit med Linderoth och de äldre urmakarna. Tack vare en sann eldsjäl Per Franzén från Åtvidaberg kunde museiföremål återigen samlats och exponeras.

Per Franzén och Sören Sjö vid invigningen och solur

Det var Per Franzén från Åtvidaberg som startade projektet. Med stor praktisk hjälp av Sören Sjö från Linköping samt ekonomiskt bidrag från Östergötlands Urmakar- och Optiker förening och dess ordförande Uno Perssons stöd lyckades man bygga upp ett litet men rikt museum. Denna väg vill vi framföra stort tack och visa vår uppskattning till de som bidragit till förbundets lilla pärla. Läs mera på sidan 12.

Text och foto : Branka Kuzmanovic

Bilden underst till vänster: Fickur, Urmakeri-Muséum, Bilden underst till höger: Ur, Urmakeri-Muséum Foto: Per Franzén

VALIDERING AV YRKESKUNSKAPER FÖR URMAKARE

SUF:s styrelse har utsett en valideringskommitté – dess uppgift är att utarbeta en branschmodell för validering. De som önskar genom validering antingen få sina yrkeskunskaper värderade eller få möjlighet att erhålla Gesällbrev för urmakare är välkomna att kontakta SUF:s kansli för mer information.

Syfte med valideringen är kartläggning, bedömning och värdering av individuella kunskaper hos personer som inte har formell urmakarutbildning. Målet är att individens kunskaper ska dokumenteras och att individen ska få intyg eller yrkesbevis, vs Gesällbrev inom urmakaryrket. Myndigheten för yrkeshögskolan har på regeringsuppdrag ansvar för att samordna och stödja valideringsstruktur på nationell nivå och även för att ansluta Sverige till den gemensamma europeiska referensramen för kvalifikationer. Myndigheten ansvarar också för frågor som bl.a. handlar om yrkeshögskole-utbildningar och kompletterande utbildningar.

Äkta hantverk
Foto: Per Franzén

Sveriges Urmakareförbund samverkar med Yh-myndigheten vilket innebär att valideringsmodellen kommer att utarbetas i samarbete med denna myndighet. I SUF:s Valideringskommitté ingår tre erfarna urmakare. Dessa är Hans Erman, egen företagare och fd lärare på Urmakarskolan i Borensberg; Karl-Johan Björkman, också egen företagare samt ledamot i Sveriges Urmakares Yrkesnämnd; Per-Erik Bylund, lärare på Liljaskolan i Vännäs och dessutom Branka Kuzmanovic som är ansvarig för SUF:s kansli och för samordning och administrering kring valideringsprocessen. Validering kommer att öppna möjligheten för individen att få godkännande för sina yrkeskunskaper och förbättrade chanser på arbetsmarknaden. Idag vet vi att det finns ett antal urmakare som tidigare gick urmakarutbildning i Borensberg men aldrig erhöll Gesällbrev. Dessutom finns det ett antal personer med både svensk och utländsk bakgrund som antingen redan är verksamma eller önskar få jobb inom branschen, men som inte har förvärvat sina kunskaper på det konventionella sättet och därför behöver bestyrka sina kunskaper.

Text: Branka Kuzmanovic

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolan

DEN NYA TIDEN

I mitten på 1920-talet förkom en debatt i svenska medier om det kommande införandet av den nya tiden. Järnvägsstyrelsen hade bestämt att man skulle införa 24-timmarstid i tidtabellerna från den 15 maj 1927, och detta skapade stor uppmärksamhet hos allmänheten. Skulle förvirringen bli total för befolkningen och var det flera nackdelar än fördelar med "den nya tiden", 24-timmarstiden? Hur skulle man ställa sig till att eventuellt bygga om slagverket så att uren kunde slå upp till 24 timmar? Skulle det gå att lösa det tekniskt om uret måste slå så många fler slag per dygn och hur skulle det låta i de större städerna vid midnatt när tornuren började slå?

Flera länder i Europa hade vid den här tiden redan infört 24-timmarstid och nu var Tyskland på väg att göra det samma. Anledningen till att man gjorde detta var att järnvägens tidtabell skulle förenklas och man slapp då att använda sig av tillägget f.m. och e.m. vid klockslaget.

Det tidigare införandet av en gemensam tid för hela Sverige var också orsakad av järnvägen och dess utbyggnad. Av praktiska skäl kunde man inte fortsätta ha lokala tider som angivelse i tidtabeller. Det blev helt enkelt för svårt som resenär och järnvägsanställd att hantera. Järnvägen införde då en "järnvägstid" i tidtabellerna, som utgick från Göteborgs lokaltid. Det gjorde att passagerare som följde lokal tid skulle komma för tidigt till tåget. Skillnaden mellan Stockholms och Göteborgs lokala tider var 24 minuter.

Den 1 januari 1879 infördes en gemensam tid för hela Sverige och efter debatter och utredningar bestämdes att svensk tid skulle följa meridianen som ligger mitt emellan Stockholm och Göteborg. Sverige var också det första landet i världen som införde en gemensam tid.

I Sverige hade frågan om 24-timmarstid varit uppe 1921 men bordlades då. Järnvägsstyrelsen tog sedan upp frågan igen och beslöt att införa 24-timmarstid i tidtabellen våren

1927. Före detta sattes det på försök upp ett stationsur på Centralstationen i Stockholm där siffrorna 13 – 24 hade målats på urtavlan innanför de ordinarie siffrorna. Även Telegrafverket hade ur med 24-timmars visning, men med siffrorna 13 – 24 utanför de ordinarie. I diskussionerna om en standard för urtavlor utformning ansåg många att det var både billigare och enklare att komplettera urtavlan med nya siffror innanför de befintliga i stället för att göra helt nya tavlor.

24-timmarssystemet var nu ingen ny företeelse utan har långt tidigare skapats av sumererna och använts av babylonerna och andra civilisationer redan före år 2000 f.Kr. Ur från medeltiden hade också en timvisare som gick ett varv på 24 timmar.

I spåren av införandet av 24-timmarstid i Sverige fick urmakarna en uppgift att anpassa befintliga ur till det nya systemet. Man byggde inte om urens slagverk utan ändrade urtavlor för att man enkelt skulle kunna lära sig och förstå den nya tiden. Urmakarna kunde beställa stämpelsatser i olika storlekar för att själv kunna lägga till siffror på en befintlig urtavla, allt från armbandsur till väggur. Leverantörer annonserade om att man kunde ombesörja stämpling av tavlor och det fanns även nya tavlor att köpa för att ersätta 12-timmarstavlor med 24-timmarstavlor.

Vissa fabriker marknadsförde också ur där timvisaren gjorde ett varv på ett dygn. Det gav inget större genomslag då det var svårare att läsa av tiden när visarna fick andra vinklar under dygnet. Den invanda avläsningen på en 12-timmarstavla, eventuellt i kombination med tilläggs-siffror 13 – 24, blev den vanligaste typen på de ur som såldes i Sverige.

Text: Anders Mattsson, Falun

Källa: Svensk Urmakeritidning SUT

Annons från leverantör

Väggstavla med 13 – 24 tryckta innanför de ordinarie siffrorna

LANDSKAPENS EGNA ALLMOGEUR

Alla landskap har sina egenheter i form av dialekter, kläder, mat, sånger och hantverk. Det är väldigt intressant att jämföra de olika landskapens traditioner med varandra. Speciellt intressant för oss urmakare är ju givetvis klockor och i denna artikel ska vi avhandla några utvalda golvur! Har Du själv information om allmogeur som Du vill dela med Dig av? Läs info i slutet av artikeln. Vi börjar med Småland och Västergötland.

För några år sedan kom en dam in i min trädgård mitt under semesterns vinbärsplockning. Hon hade sett min butiksskylt och ville visa ett kompendium som hon sammanställt över en förfader som varit urmakare. Denne Ambjörn Andersson var verksam under nästan 40 år på 1700-talet och tillverkade golvur av synnerligen god kvalitet. Jag hade reparerat några av dessa verk och kunde bidra med lite upplysningar. Kompendiet hade ganska många faktafel och jag gav lite tips, som nog föll för döva öron. Några veckor senare skrev varenda tidning i trakten hennes historia om Ambjörn enligt samma mall varje gång, vilket blev något tjatigt.

Ambjörn Andersson (1744-1825) var lantbrukare och kom från gården Brännehylte i N. Hestra där han också bodde hela sitt liv. Även hans far, Anders Månsson, gjorde klockor men det är okänt varifrån den kunskapen kommit. Anders har en inristad urtavla på sin gravsten på N. Hestra Kyrkogård! Urverken är gjorda av utmärkt järn i god symmetri och formgivning. Verkbottnarna är vanligen raka rektangulära med fyrkantiga verkpelare. I undantagsfall syns en typ av stora och små X-formade verkbottnar.

Hjulen är omsorgsfullt filade, skänklade och facetterade. Axlarna är starka, smått koniska, ibland konstnärligt formgivna. Drivarna är oftast breda och alltid välgjorda. Vanligen har slaget utförts med yttre klangskålar ovanpå huden.

Hans verkstad var enkel; ässja, städ, bänk, hammare, tänger, borr, en fil och en enkel bågdriven svarvstol. En god mekanisk kännedom och uppfinningsriktighet hade Ambjörn helt klart. Åtskilliga klockor är idag kända. Flera i privata hem, men även i t.ex. Ljungsarp, Mossebo, Sjötofta, Ambjörnarp och Bredaryds kyrkor.

Traditionsenligt gjorde Ambjörn verk, tavla, visare, lod och pendel. Fodraren till hans ur verkar i mycket stor utsträckning ha tillverkats av den, både i Sverige och utomlands, kände Sven Morin (f. 1747) från Gnosjö. Han gjorde två olika typer av foder till Ambjörns verk. En rak typ som kallades manlig och en kurvig, svängd typ som kallades kvinnlig. De är alla vackert målade av Morin själv. Han var till yrket bildhuggare, men sysslade med mycket annat också. Bland annat kan nämnas att han helt själv byggde tornet på Mossebo Kyrka – utan byggställning!

Har Du själv kunskaper om dylika golv- eller väggur? Skriv en artikel själv eller skicka bara in Ditt material till SUT. Bifoga gärna foton!

Text och foto: Petter Thörning, urmakarmästare, Nittorp

Läs mera om liknande klockor och urmakare i nästa nummer av Svensk Urmakartidning.

Ambjörn Anderssons väggur i Bredaryds kyrka

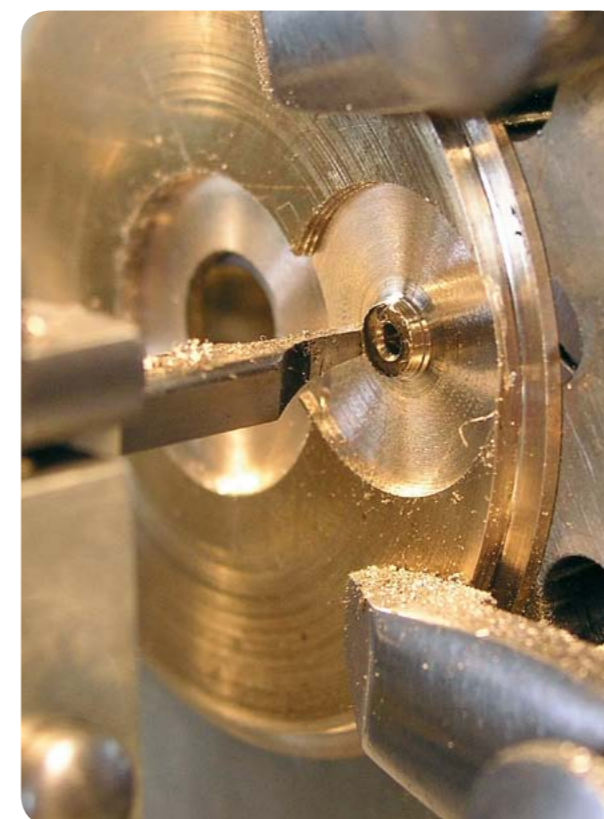
SVERIGES URMAKARES YRKESNÄMND

Sveriges Urmakares Yrkesnämnd (SUY) är ett samarbetsorgan för yrkesfrågor. Nämnden består av ledamöter från Sveriges Urmakareförbund och Handelanställdas Förbund. Ordförande utses av Sveriges Urmakareförbunds årsmöte. En av nämndens viktigaste uppgifter är att granska gesällarbeten som eleverna i avgångsklassen vid Urmakarskolan i Borensberg lagt fram. Vid skolavslutningen delar yrkesnämnden ut två stipendier – ett från Artur Johnssons fond och ett från Yrkesnämndens fond. Här presenteras tre av SUY:s ledamöter.

ANDERS ANDERSSON, VÄSTRA FRÖLUNDA, REPRESENTANT FÖR SVERIGES URMAKAREFÖRBUND.

SUY:s nuvarande ordförande och representant för SUE. Blev ledamot i Yrkesnämnden 1988. Då var legenderna Sven Sandström och Gösta Wahlberg fortfarande med. Han gick ur urmakarskolan 1982. Försöker att vara uppdaterad på det som händer inom urmakeriet genom att studera tidsskrifter och böcker, brukar även försöka göra studieresor. Är sedan 11 år egen företagare, driver Verkmästarna tillsammans med en kollega. Företaget försöker varje år ha utbyte med skolan genom att ta emot praktikanter som får arbeta i deras verkstad. Det ger en fin inblick i elevernas kunskaper. Anders säger att de försöker dela med sig av sina erfarenheter från många års urmakande men att de också lär sig mycket nytt av duktiga elever.

Foto: Ove Haglund

KARL-JOHAN BJÖRKMAN, LULEÅ, REPRESENTANT FÖR SVERIGES URMAKAREFÖRBUND.

1987 tog sin urmakarexamen i Borensberg, följt av mästarebrev år 1995 Efter urmakarskolan jobbade som anställd urmakare, en tid som var både roligt och värdefull. Men efterhand växte längtan att starta en egen rörelse. År 2000 förverkligades idén och Klockslaget Luleå AB öppnade. Klockslaget är ett urmakeri och en klockaffär i Luleå. Betoneringen ligger på urmakeri men precis som för de flesta butiker så går försäljning och reparationer hand i hand. En drivkraft för Karl-Johan är goda möten med kunder som äger och uppskattar sina mekaniska klockor. Att få renovera en till synes för gammal klocka och få den som ny, det känns väldigt meningsfullt. Urmakeriet är både mitt jobb och mitt fritidsintresse, säger Karl-Johan. När han behöver vila från det är han en hängiven flugfiskare. Uppdraget hos urmakareförbundet känns stimulerande, ett bra tillfälle för erfarenhetsutbyte.

HANS KVIST, GÖTEBORG, REPRESENTANT FÖR HANDELSTÄNTÄLLDAS FÖRBUND.

Hans har varit intresserad av finmekanik så länge han kan minnas och fick tidigt ett intresse för klockor. Det var ett självklart val att söka in till Stefanskolan efter grundskolan. Hans kände direkt att han har hamnat rätt och tog gesällen 1992. Efter examen jobbade en kort tid på Wolgast innan sin nuvarande anställning hos Gastons ur i Göteborg 1993. Efter 18 år trivs fortfarande mycket bra med att arbeta som urmakare. Hans har en stor passion för problemlösning och reparation av mekaniska ur. 1997 blev tillfrågad om att vara med i Yrkesnämnden. Han tycker att det är väldigt roligt att genom uppdraget i Yrkesnämnden få ta del av elevernas entusiasm för yrket. Det är mycket givande att se hur de utvecklas från utbildningens början och vara med och stötta dem på vägen fram till det färdiga gesällprovet.

Sammanfattat av Branka Kuzmanovic

FLYGANDE REPORTERN PRESENTERAR GUSTAFSSON O SJÖGREN

Att våra medlemmar är skickliga urmakare som vi ska vara stolta över är det ingen tvekan om. De är äkta yrkesmän inom ett gammalt yrke med historia och traditioner som är värda att värna om, precis som Sveriges Urmakareförbund och Sveriges Urmakareförbunds Skola. De som har gått utbildningen på Urmakarskolan får goda grunder för att bli skickliga yrkesmän. Noggrannhet och oändligt tålamod är egenskaper som varje urmakare måste ha i sitt yrkesutövande. Förutom den tekniska sidan har många också något konstnärligt i sig. Och så finns de som är så oerhört kreativa och konstnärliga och som har förvandlat urmakarieriet till äkta konst av sin egen art. Jag hade glädje att träffa en av dessa i november 2010. En man med glasögon med urmakarlupp på öppnar dörren och önskar mig välkommen. Jag blir snart fångad av det han visar och berättar om och jag förflyttas till en annan värld. En värld där Lapplands ljus skimrar tickande och som handlar om skapande – klocktillverkning, men inte industriell sådan utan äkta hantverk. Armbandsur Lappland Sky och Lappland Ice med sina urtavlor i handsmitt damaskstål symboliserar Lapplands himmel och associerar till uråldriga glaciärer. Det är bara en uraffär i Sverige som har dessa handtillverkade klockor i sitt sortiment och detta är Fredmans Ur i Stockholm. Dessutom finns det en tidigare modell Blizzard i Kalifornien. Patrik designar klockor själv tillsammans med sin kompanjon Johan Gustafsson. Patrik och Johan planerar att tillverka klocketuini i naturmaterial som ska harmoniera med klockornas design. De har redan diskuterat samarbete med en annan hantverkare som tillverkar askar i svepteknik.

Blicken fastnar en stund på gården utanför där snön gnistrar i solen denna vackra skandinaviska vinterdag. Men andan stannar i nästa stund när Patrik med sina vita bomullshandskar på visar mig en klocka som han håller på och tillverkar. Den har urtavlan i pärlemor och med visare och indexring i Damaskstål, en fantastisk kombination av styrka och skörhet.

Patrik är lugn när han berättar men han utstrålar en stark känsla av entusiasm. Utan att skryta berättar han med stolthet om klockorna.

Han berättar om sin glädje av att få ge uttryck för sin kreativitet och njuta av sitt skapande och dess resultat. Urtavlorna och andra delar i damaskstål i tillverkas av knivsmeden Johan Gustafsson. Johan bedriver sitt konstsmide i en egen smedja i Norsholm mellan Norrköping och Linköping. När Johan tillverkar stålet till urtavlorna använder han sig av speciell teknik och resultatet kallas damaskstål. Det innebär att olika typer av stål kombineras och viks samt smids ihop vilket resulterar i fantastiska och dramatiska mönster. En liknande teknik används för att smida samurajsvärd i Japan, har hittats i skandinaviskt smide från Vikingatiden och används för att tillverka svärd

och knivar i mellanöstern, t.ex. i Damaskus, där namnet på stålet härstammar ifrån.

I början har dem vänt sig till Johans kundkrets som består av manliga knivsamlare. Därför har de hittills bara tillverkat herrur men damur kommer också att finnas med i kollektionen och även de kommer att ha samma robusta framtoning.

När Johan och Patrik har designat en klocka blir det Johans uppgift att smida stålet till urtavlan och tillverka den till rätt mått. Johan utför special ytbehandling med infärgning. Han är en av få i världen som behärskar tekniken. Därefter tar Patrik över och justerar måtten på urtavlan och dess hål samt tillverkar tavelpelare och löder dem på plats. Dessutom tillverkar Patrik också index eller indexringar som svarvas, filas och poleras för hand innan de monteras på urtavlan. Allt måste vara precis och stämma exakt eftersom Patrik och Johan har höga krav och tillverkar enbart förstklassiga klockor.

Lappland Sky och Lappland Ice har timindex i Johans handsmidda stål medan Lightning och Blizzard har en indexring i titan. Urverken kommer från ETA och är av kaliber 6498 som har också modifierats av företaget Soprod i Schweiz med bl.a. skruvad balans och svanhalsregulator. En del Alpina urverk har de köpt från Sveriges Urmakareförbund och dessa urverk används för pågående projekt - den kommande modellen Stockholm. Under hösten 2010 tillverkade Patrik en urverksprototyp till Stockholm med 3/4-brygga i handsmitt damaskstål som fick stor uppmärksamhet. Under vintern och våren kommer de att tillverka 3st klockor med modifierade urverk som kommer att ha både 3/4-brygga och balansklove i damaskstål. Patrik berättar att de marknadsför sig via klockforum som exempelvis PuristPro, Watchuseek Time Zones. Intresset för deras klockor finns världen över och en intresseanmälan till en kommande modell kom tom från Sydafrika.

Företaget Gustafsson och Sjögren existerar sedan 2007 och första klockan var färdig våren 2008. Patrik är dataingenjör och halvtidsanställd på Sectra i Linköping. 2004 tog han tjänsteledigt för att utbilda sig vid Urmakarskolan i Borensbeg och han tog gesällen 2007. Urmakeri är rehabilitering för mig, säger Patrik och hans blick förmedlar all denna kärlek som han känner för yrket

Det går åt många timmar att få ihop en klocka, ca 1 månads arbete. En del arbete ägnar Patrik åt att modifiera boetten invändigt, dvs. svarvar ur 0,4 mm för att anpassa urtavlan som är 0,8 mm tjock jämfört med det normala 0,4mm. Patrik och Johan vill börja med egen tillverkning av egendesignade boetter i södra Tyskland. Läs mera om Patrik och Johan i nästa nummer av Svensk Urmakertidning!

Text: Branka Kuzmanovic

Patrik med klockorna
Foto: Branka Kuzmanovic

Magni-back
Foto: Jocke

Klocka med pärlemor
Foto: Jocke

TID ÄR VÄRDEFULLT OCH VI UTBILDAR NÅGRA AV EUROPAS BÄSTA URMAKARE!

Att mäta tid är ju något som vi alla uppskattar, inte minst för att kunna mötas, resa, planera och samverka över landsgränser. Ur och klockor är något som vi kan förknippa med vackra konstverk, sprintervinster och harmoniskt tickade från gamlamormors vägg. Idag har ju själva armbandsuret gått från att visa tid till att vara en identitetsförstärkare och märken och design blir allt viktigare. Jag har fått glädjen att ganska nyss komma in i en verksamhet där gediget hantverk är grunden där kvalitet är ledordet. Vi har köpt in nya bänkar från WOSTEP i Schweiz under hösten och det har visat sig vara en god investering till glädje både för elever och personal. Vi arbetar nu vidare med ansökan för ett Leonardo Da Vinci projekt där elever och lärare ska få möjlighet att göra praktik utomlands och detta hoppas vi få positivt svar på under senvåren. Vi kommer också arbeta med en förnyad ansökan för vår utbildning inför höstterminstart 2012 och denna ansökan lämnar vi under sommaren.

Vi vill gärna bjuda in alla intresserade till vår anrika skola och vårt Öppet Hus som kommer hållas den 5 mars kl 10.00-15.00. Ni kommer få möjlighet att se lokalerna, träffa elever, gå tipspromenad och mycket mer.

Till sist skulle jag vilja uppmana alla er som är medlemmar att höra av er till oss. Våra elever utbildas ju både på skolan och genom praktik och vi ser gärna att vi får fler praktikplatser till våra skickliga elever. Vi har ju elever från hela landet och det är bra med spridning av platserna så om Du inte redan idag är med och har praktikanter så kan Du gärna höra av Dig.

Varmt välkomna till en bra vår och med än mer utveckling av den fina verksamhet som pågår på skolan.

Lotten Svennsson, Tf VD

FAKTA OM URMAKARSKOLAN

UTBILDNINGSFÖRM

Kompletterande utbildning vilket innebär att utbildningen inte anordnas av kommun eller landsting utan har en enskild huvudman. Huvudmannen för Sveriges Urmakareförbunds Skola AB är dess aktieägare. Utbildningen är 3-årig och med gesällkompetens.

ANSVARSMYNDIGHETEN

Myndigheten för yrkeshögskolan är ansvarsmyndigheten för Sveriges Urmakareförbunds Skola AB. Myndigheten utövar tillsyn över Urmakarskolans utbildning, genomför utvärdering av utbildningen och beslutar dessutom om statsbidrag samt studiestöd för utbildningen.

FINANSIERING

Statsbidrag enligt beslut från Myndigheten för Yrkeshögskolan samt elevavgifter som tas ut per elev och per termin.

AKTIEÄGARE

Bolagets aktier är inte berättigade till utdelning

- Sveriges Urmakareförbund äger 55,5% av aktiekapitalet
- Klockmaster äger 12,5 % av aktiekapitalet
- Stjärnummakarna AB äger 12,5 % av aktiekapitalet
- Urfackmännens Riksförbund äger 12,5 % av aktiekapitalet
- AB Linco Fältservice äger 1% av aktiekapitalet
- Bandax Time AB äger 1% av aktiekapitalet
- Optura äger 1% av aktiekapitalet
- Thörnings Urmakeri äger 1% av aktiekapitalet
- Timepromotion AB äger 1% av aktiekapitalet
- Ånge Urdelar och Verktyg AB äger 1% av aktiekapitalet

Sammanfattat: Branka Kuzmanovic

Källa: Myndigheten för YH samt Bolagsordning

URMAKARSKOLAN ANNO 2010

Fotfarande så är det många som inte vet vad Urmakarskolan står för och vilken sorts utbildning vi har idag. Många tror att vi fortfarande utbildar mikromekaniker som man gjorde på 90-talet. Detta är helt fel. Utbildningen är idag delad i 2 delar: Grundutbildning och Gesäll. Vi har flyttat väldigt många gränser de senaste åren och gör idag saker redan i årskurs ett som vi tidigare gjorde i Gesällen. Urmakarskolan är en av 16 skolor i världen som är anslutna till och godkända av den schweiziska urindustrins utbildningsprogram Wostep vilket innebär strikt kvalitetskontroll av utbildningens innehåll skolans utrustning och personal. I årskurs ett börjar man med att fila trekant/fyrkant som många har gjort genom åren. Sedan producerar vi verktyg som man senare har användning för. Vi jobbar även med väggur och hela biten runt det. Under första året konstruerar och bygger man ett bordsur som blir kontrollerat och betygsatt av yrkesnämnd redan samma år. I tillägg så gör man de två första delproven i Wostep. Dessa prov skickas till Wostep för rättning.

Delprov 1.

Uppgift: Tillverka en uppdragsaxel enligt ritning. Tillåten tid: 8 Timmar

Delprov 2.

Uppgift: Svarva en cylinder plus kona med tapp enligt ritning. Tillåten tid: 8 timmar

I årskurs två börjar vi med fickur och jobbar oss ner i storlek på klockorna och bygger på med komplikationer. Självklart jobbar vi både med mekaniska och quartzklockor. Man gör också 3 Wostepdelprov detta år.

Delprov 3.

Uppgift: Demontera, justera, rengör, montera och olja

uppdrag och ställmekanism, löpverk och fjäderhus hos ett preparerat fickur. Tillåten tid: 4 timmar

Delprov 4.

Uppgift: Justera Schweizisk ankargång (lacks paletter, säkerhetsfunktioner, vila, dragning mm.) samt byta balansaxel. Tillåten tid 4 timmar

Delprov 5.

Uppgift: Räkna in spiralen och stifta den vid spirarullen. Böja ytterkurva/ruckområde montera i klocka. Tillåten tid 4 timmar.

Eleven måste ha godkänd grundkurs för att kunna söka till Gesällen. Eleven måste även ha klarat alla fem delprov i Wostep för att få göra slutprov. Gesällåret använder vi till att förfina det vi har lärt i grundkursen (oljning renhet etc.) Vi bygger även på med flera komplikationer samt flera mekaniska och elektroniska kronografer. Under gesällåret har vi 4 "Prov Prov" som är ett Gesäll/Wostepprov. Året avslutas med ett Gesällprov och ett Wostepprov som är ganska identiska. Det består av 3 preparerade klockor (kronograf/automat/quartz) komplett med boett. Dessa prov skall avklaras på totalt 16 timmar. På Gesällprovet använder vi Eta 7751 som kronograf.

Gesällprovet bedöms av Sveriges Urmakares Yrkesnämnd och leder fram till svenskt Gesällbrev. Till Wostepprovet kommer det folk från Schweiz som håller i hela provet. Wosteputbildningen leder fram till ett internationellt Wostepcertifikat. Skolan har sedan 2006 haft 100 % som klarat gesällprovet trots att provet är mycket tuffare nu än det var tidigare. När det gäller Wostep så har skolan ökat de som klarar provet från 30 till 90% sedan 2006. Detta gör att vi idag har en mycket hög kvalitet på skolan som börjar bli vida känd runt om i världen. Ovanstående är en mycket kortfattat information om dagens utbildning på Urmakarskolan i Borensberg. Ytterligare information om utbildningen kan du hitta på vår hemsida www.urmakarskolan.com

Text och bild: Åke Lindfeldt, rektor

OMEGA 861

ETA 2824-2

ETA 955.412

BÖNHASAR FINNS ÄN IDAG

Under skråsystemet straffades personer som utförde arbete inom ett hantverksyrke utan laglig rättighet, vs utan ordentligt utbildning och utan tillhörande till den organisation som hade rättigheten till speciell yrkesutövande. Personen som utövade hantverk utan legitim behörighet kallades bönhas (tyskt ord). Svensk synonym för bönhas är fuskare, klåpare. Bönhasen och även den som anlitate honom straffades.

När skråsystemet avskaffades 1846 försvann bönhasarna, men uttrycket används än idag om hantverkare utan ordentlig utbildning.. När Sveriges riksdag 1846 avskaffade skråväsendet kom urmakaryrket i ett dystert tillstånd. De gamla traditionerna kring yrkesutövningen och lärlingsutbildningen började försvinna. Det värsta var att det lojala uppträdandet mellan yrkesmännen blev mer och mer sällsynt.Under mitten av 1800-talet började produktion av fabrikstillverkade ur vilket innebar att urhandel började bedrivas av personer utanför yrket.

Urmakarens roll som hantverkare försvagades och han blev beroende av handel. Man blev tvungen att föra en mördande konkurrens med sina yrkeskamrater. Inte bara priser på hantverksarbete sjönk utan även kvalitet. Kunde man inför allmänheten nedvärta sin konkurrens goda namn och rykte, så drog man sig ingalunda för det, utan

ansåg det såsom en både tillåten och nödvändig åtgärd. Ett ur köpt hos en konkurrent var alltid ojusterat, och överbetalt och arbetet förfuskat .

En urmakare från den tiden beskrev tillståndet så här: "Tiden före bildandet av S.U.F., ja, den var sorglig ... När en urmakare händelsevis fick ögonen på en konkurrent – ja, även på en arbetare hos en sådan,hade han alltid anledning att försvinna i första portgång, tills den mötande passerat." (SUF 50 år).

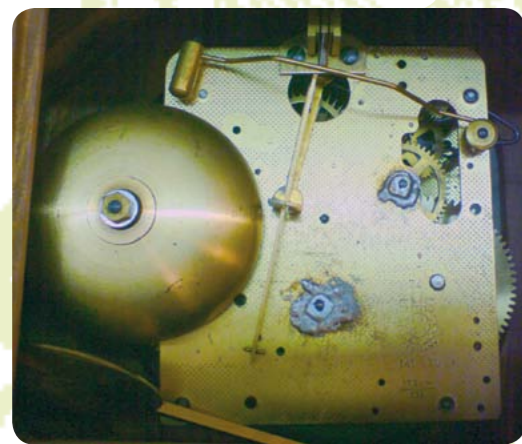
1891 bildades en kommitté som bestod av herrar Linderoth, Schweder och Ericsson från Stockholm, C.A. Paterson från Göteborg och O.Th. Cederqvist från Linköping. Deras uppdrag var att författa stadgar.

Redan 1892 samlades fyrtiotal brinnande urmakare från hela Sverige och Sveriges Urmakareförening bildades. Även första hedersmedlem utsågs och det var en skicklig kvinnlig urmakare – fru Betty Linderoth. Idag har SUF bara en hedersmedlem, Bengt Dahlgren från Umeå.

Text: Branka Kuzmanovic

Källa: Sveriges Urmakareförbund 1892-1917
Sveriges Urmakareförbund 50 år. Nationalencyklopedin
Wikipedia

Slarvarbete utfört av nutida bönhas
Foto: Helén-Holmström Jonsson

Urmakarverkstad och butik på 1700-talet
Källa:SUF 50 år

SANN SOLTID

Sann soltid är baserad på den skenbara solrörelse på himlen så som observatören på jorden ser den och gäller endast för observationsplatsen. Den sanna observations-tiden är kl. 12.00 när solen befinner sig rakt i söder sett utifrån observatörens position, vilket inträffar bara fyra gånger om året. Tidslängd mellan två på varandra följande solpassage över meridian vid en viss plats är det sanna soldygnet.

Den sanna soltiden är alltid en lokal tid vilket beror på att solen går upp senare ju längre åt västra sidan jordklotet observatören rör sig. Det innebär att ett solur som är rätt inställt kommer också att visa den sanna soltiden. Soldyg-nens längd varierar under året och det beror bla på att jordens bana kring solen är oval. Beroende på de avvikelser kan den sanna soldygnet av praktiska skäl inte användas för att mäta tid. Av denna anledning används medelvärde, sk medelsoltid som tidsenhet. Längd på medelsoldygnet är medelvärden av alla sanna soldygn under ett år och baserar sig på en imaginärt sol som har konstant rörelsehastighet hela året. Det är det som används som klocktiden.

Det förekommer avvikelse mellan den sanna soltiden och medelsoltiden (klocktiden) vid vare given tidpunkt och denna skillnad benämns tidsekvationen.

Enligt Nationalencyklopedin är tidsekvationen:

"skillnaden mellan en orts sanna soltid och dess medelsoltid. Tidsekvationens storlek varierar under året på grund av att jordbanan inte är cirkulär och att jordens rotations-axel inte är vinkelrät mot jordbanans plan".

Tidsekvationen för en ort kan beräknas som:
Sann soltid – medelsoltid = tidsekvationen

Till höger visas denna avvikelse i ett diagram som ett åtta, sk analemma. Analemma är en grafisk skildring där solens position i relation till korsning av meridianen och himmelskvator prickas in vid en bestämd tid varje dag under hela året.

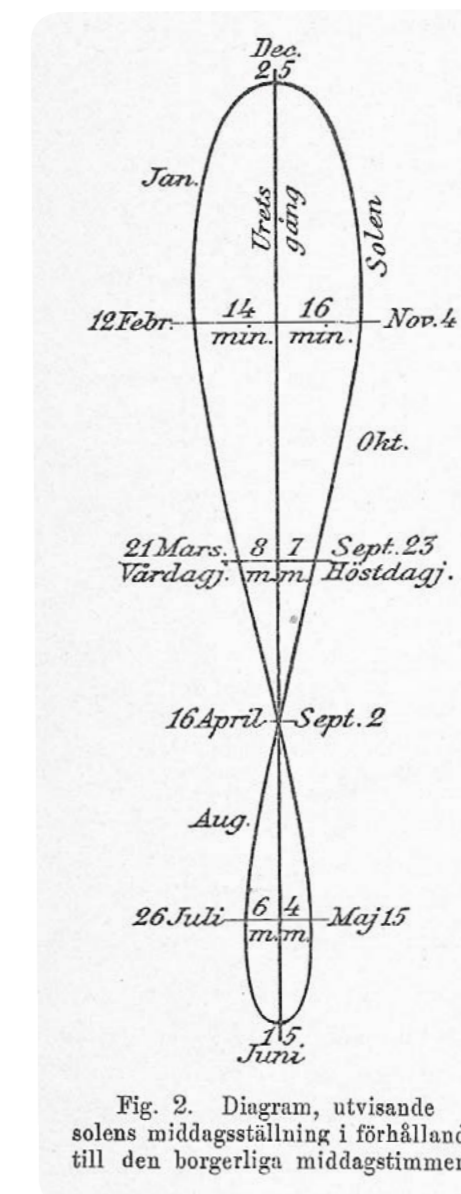
Av praktiska skäl har man bestämt att använda sig av sk svensk normaltid vilket är medelsoltiden vid Sveriges tids-meridian som ligger vid 15 graders östlig longitud och som används av flera andra europeiska länder.

Följande ekvationen gäller:

Sann soltid för orten – svensk normaltid = tidsekvationen – tidsskillnaden för orten

Tidsskillnaden varierar beroende på hur långt öster eller väster om tidsmeridianen som orten ligger.

Text: Branka Kuzmanovic

Källa: <http://dooku.mim.se/kg.karlsson/Ast82003/F%C3%B6rel1.pdf>. Nationalencyklopedi. The Theory of Horology; C.A. Reymondin et al. H.Hammarlund 1904, "Urens Historia"

ATT BYGGA ETT URMAKERIMUSEUM

Att få möjlighet att bygga ett Urmakerimuseum är en utmaning! Det krävs tålmod, kunskap, kreativt tänkande samt medintresserade att diskutera med. Hjälp med uppförandet samt tid och ekonomi. Det är dyrt att driva ett museum i Sverige främst med tanke på lokalkostnader, uppvärmning och övrig drift. Med hjälp av min vän Sören Sjöo från De Gamla Urens Vänner i Östergyllen som jag arbetat ihop med under drygt 20 år i Horologiska frågor blev Urmakeri-Museum i Borensberg mer och mer ett faktum.

Från dåvarande ordförande Anders Mattson som mycket högt prioriterat värdet av ett Svenskt Urmakerimuseum blev det lättare att genomföra återuppbyggandet. Sören Sjöo och jag har under nästan ett års tid fått fria händer med att uppföra vårt lilla Urmakerimuseum i Borensberg i egna lokaler.

En viktig skyddsanordning var galler till fönstren i museet innan vi kunde skylta upp med våra inventarier. Uno Persson från Förbundets museinämnd kom snabbt fram med kapital för tillverkning och uppsättning av galler som

sponsrats av Östergötland Urmakare och Optikerförening. Sveriges Urmakareförbunds Urmakerimuseum i Borensberg är ett gammalt museum som bildades den 10 December år 1903 som Svenska Ur-Museet i Stockholm och på inbjudan av John G. Lindroth och Jon Lundbom. Äganderätten övergick år 1924 till Sveriges Urmakareförbund. Ett museum var uppbyggt på 1980-talet på Stefanskolan i Borensberg men packades ihop vid Stefanskolans nedläggelse. Sveriges Urmakareförbund har även deponerat delar av museet till Tekniska Museet men föremålen har återlämnats till oss. Sveriges Urmakareförbund köpte i slutet på 1990-talet lokalerna som vi befinner oss i idag av Motala Kommun. Under några år byggdes delar av museet upp i Vadstena men plockades ned och magasineras fram till sommaren år 2009 då Urmakareförbundet fick tillgång till lokalerna som vi befinner oss i idag.

Välkommen att titta!

Text: Per Franzén, museinämnden

Foto till vänster:
Per Franzén, Åtvidaberg

Ett samarbetsprojekt mellan Sveriges Urmakareförbund och Östergötlands Urmakare och Optikerförening samt De Gamla Urens Vänner i Östergyllen har gjort det möjligt att återinvidga ett Svenskt Urmakerimuseum den 29 Maj år 2010 i Borensberg.

Foto: Branka Kuzmanovic

BOETTEN OPP – SNAPSVISOR FÖR URMAKARE!

Dåliga ordvitsar om ur har vi väl alla dragit, men urmakarna Urban & Urban i Klockrike har tagit det till en ny nivå.

Undertecknad hade fått i uppdrag av urmakare Tjäder att leverera en fjäder samt en flaska fläderbrännvin till kollegorna Urban & Urban i Klockrike, som tack för hjälpen med en lagersten med vidhängande flaska lager (pilsner). Som gemensam bekant och kollega till nämnda herrar förstod jag att här förekom ett visst utbyte av ordvitsar. Ett antagande som visade sig vara korrekt. När herr Tjäders gåva skulle provsmakas tog Urban & Urban fram sina lupp, hällde fläderbrännvinet i dem, höjde armarna och sjöng:

*”Uppe med tuppen är vi var dag
Ser genom luppen när blicken är svag
Är handen ostadig – vänd på din lupp
Fyll den med brännvin så dricker vi upp!”*

Skål. Detta enastående musikaliska epos hade jag aldrig hört förut. Kul! Efter att Urban & Urban frustat lite skulle även andra halvan sänkas. Just som de höjde lupporna slog guldpendylen. Herrarna tittade på varandra och tog ton (en oktav lägre den här gången):

*”Varje timma så slår alla klockorna var dag
På en klangskål av mässing med vackra slag
Men när vi slår så slår vi i nubben i vårt glas
Och vi skålar med skön klang när supen ta’s!”*

Skål!. Detta måste undersökas. Fanns det flera okända kompositioner? Innan herrarna åter satte snapsglaset i ögat frågade jag vad det var för visor de sjöng. Jodå, jag fick svar, och Svensk Urmakartidning har nu glädjen att återge

valda delar av intervjun. Häng med nu:

C: – Vilka kul snapsvisor. Var kommer de ifrån?

U&U: – Vi har skrivit dem själva.

C: – Hur började ni med det?

U&U: – Det var egentligen en kund. Vi hade ett årsur i skylten, med vidhängande text att uret fungerar i ett år utan att man behöver dra upp det. Då frågade kunden hur länge uret går ifall man drar upp det! (Skratt) Ja, se’n skämtade vi om det några gånger, men det blir ju tradigt att dra samma skämt hela tiden.

C: – Jo tack, det känner jag till... Men hur kom ni på snapsvisorna?

U&U: – Det började med den traditionella visan: ”Vi äter inga klockor men i dricker gärna ur” som vi drog innan lunchsnapsen. Sedan tappade jag balansen, blev ursinnig, men hittade den igen, och då skrev jag en visa om det.

C: – Jaha, ni tappade både balansen och humöret...

U&U: – Jo, men det gör vi inte längre. Man blir ju visare med åren. Men en gång tappade vi bort hela klockan (skratt). När vi letade efter det så spårade vi ur, och så skrev vi en visa om det.

C: – Det hänger många klockor på väggarna hos er, men de verkar ju fungera allihop?

U&U: – Ja, som urmakare är det viktigt att dra uren, och ibland blir vi dragna själva också. Det skålar vi på. Du kanske vill ha en fläder, du också?

C: – Tack, men jag måste tyvärr avstå. Jag pendlar till jobbet med bil, och ska på nytt uppdrag alldeles strax.

U&U: – Jaha. Nu byter vi glas...

Urban pressar i ett mineralglas i en boett medan Urban tar fram ”riktiga” snapsglas från arbetsbänken och håller upp var sin fläder. När glaset sitter i boetten höjer herrarna snapsglaset och tar ton:

*”I handen håller vi vårt glas
Då armen böjs och supen ta’s
När uret följer armens lopp
Så säger vi: -Boetten opp!”*

Herrarna fortsatte därpå med ytterligare tioalet snapsvisor, men här lämnar vi urmakarna Urban & Urban i Klockrike. Undertecknad reste dock tillbaka till dem vid ett senare tillfälle, utrustad med mikrofon och bandspelare. Deras mustiga dialog och geniala visor förevigades då, både på pränt och musikaliskt, och har sedermera redigerats till ett häfte med texterna plus vidhängande CD med snapsvisor för urmakare som finns att beställa hos undertecknad (mycket begränsad upplaga). God underhållning och dåliga ordvitsar utlovas. Är någon kollega intresserad av detta unika alster så kan ni maila eller slå en signal. Jag nås på 070-9885932 eller claes@mbx382.swipnet.se. Skål!

Text och bild: Claes Beck-Friis, lärare på Urmakarskolan

CERTINA UTSTÄLLNING

Stort tack till vår medlem Bengt Botolfs från Enköping och Bengt Westman, förbundsordförande som har skänkt ett antal klockor till vårt museum. Museinämnden förbereder Certina utställning som blir klar till sommaren.

Gamla Certina

Foto: Per Franzén

Den provisoriska Certinautställningen, Foto: Branka Kuzmanovic

MUSEIVISNING NOVEMBER 2010

PERSONPORTRÄTT

”Urets verk måste vara mycket komplicerat och att det ställt stora krav på konstruktören. Så tex. Har det hjul, som reglerar månadernas dagantal, inskränningar av olika dup – djupast för februari. Hjulet går ett varv på fyra år, och skottdagen regleras automatiskt. I varje fall till år 2100, då det blir ett litet hopp i principen ”skottdag vart 4:e år ” men den saken behöver ju inte vi nu levande bekymra oss om”...skrivs det i ett gammal nummer av Svensk Urmakartidning.

Källa: Svensk Urmakartidning

Sex års arbete hade det kostat den knappt 40-åriga urmakaren att fullborda skapelsen – tid som i huvudsak måste tas vid sidan av hans dagliga verksamhet som egen företagare i Göteborg.....Många kvälls- och nattstimmar ägnade Artur åt sitt kalenderur”.

METALL-ALFABETET

ALUMINIUM - lättmetall, efter syre och kisel tredje vanligaste grundämne på jorden. Framställs ur mineralen bauxit genom elektrolys vilket är mycket energikrävande, men också genom återvinning ur aluminiumskrot. Utan att egenskaper försämrats kan aluminium återvinnas till 100%. Återvinningen kräver enbart 5% av energi som går åt att utvinna aluminium ur råvaran. Aluminium anses vara framtidens metall eftersom den i praktiken finns i

obegränsade mängder. Metallen beskrivs första gången år 1808 då Henry Davy som undersökte bergarten alun. Aluminium upptäcktes 1825 av H.C. Ørsted i Köpenhamn

KEMISKTTECKEN: Al

ATOMNUMMER: 13

SMÄLTPUNKT: 660,37 °C

KOKPUNKT: 2519 °C

DENSITET: 2 698 kg/m³ (20 °C)

EGENSKAPER: lätt, inte giftig, kan lätt formas och gjutas, bra värme- och elektricitet ledare, korroderar nästan inte alls

ANVÄNDNINGS-OMRÅDEN: dryckesburkar, flygplanskroppar, fälgar, motorer, båtar fasad- och takplåt, urdelar

Text: Petter Thörning och Branka Kuzmanovic

Källa: Internet

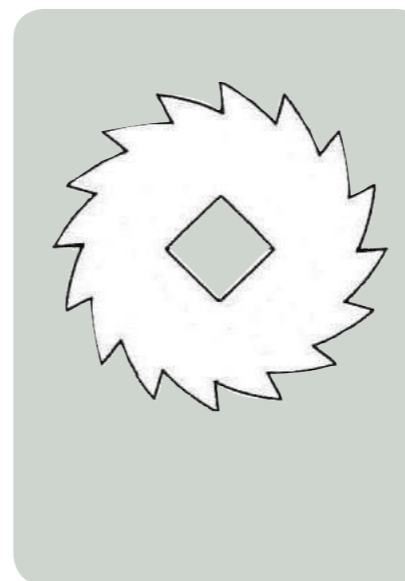
MÅNADENS URDEL

– en urdel och ett verktyg i varje nummer av SUT

FACKSPRÅKSÖVNING

På svenska/engelska/tyska/franska

SPÄRRHJUL – Ratchet-wheel – Sperrad – Rochet

SPÄRRHJUL – Ratchet-wheel – Sperrad – Rochet. Foto: Hans Erman

EFTERLYSE

SUF behöver äldre skyltmaterial, etuier, skyltar mm till Certina-utställningen på SUF:s kansli och Urmakarskolan.

Har du något som du inte behöver eller vill låna ut hör av dig till kansliet - tel. 0141 40230 eller e-post branka@suf.se. Vi behöver också några skyldockor för museum.

Allt tas tacksamt emot.

A 50 ÅR MED CERTINA OCH MAX HÜTTNER AB

Alla ser vi väl tillbaka på svunna tider ibland och har man blivit pensionär har man rätt lång tid att penetrera. När AURUM tog upp Certina 40 år, fick jag en idé att skriva några rader om mina 50 år med Certina och MH: Vad som ytterligare stärkte mig var AURUMs märkliga beskrivning av Ruben Hüttner som anställd hos JPB och JPB som generalagent liksom att även Finn Westerberg placerades i den fällan. Tryckfels-Nisse var ingen bra ursäkt för fadäsen. Den som skulle ha skrivit MH:s och Certinas historia var naturligtvis Ruben Hüttner, som i unga år övertog företaget efter sin far Max som startade firman redan 1894.

Tyvärr är RH borta sedan 1991. Certinas utveckling är enastående med tanke på de då stora och starka konkurrenterna. Det var J:P.Brant, Gyllenberg & Rosengren, Albert Hotzen, H Sackman, Thulins, Gust. Haglund, B.S Hüttner, De Förenade Urmakarna, Sv. Urmakare AB, Nilsson & Axell, och flera till. Som ett unikum vet jag att det var 8 - 10 st som sålde Junghans! Idag finns nästan ingen kvar. Certinas tillverkare, Kurth Freres (Bröderna Kurth) i Grenchen utanför Biel ägdes av 4 bröder med Hans som VD och Erwin som mycket skicklig teknisk chef. RH berättade att hans far Max tog den första kontakten men att leveransen kom efter hans bortgång. Provkollektionen bestod av 78 klockor, något försenad genom utvecklingen av ett nytt verk, KF 300. Nu på senare år sedan jag lämnat MH och RH gått i pension, kom jag att rota i en "skrotlåda" och hittade en gammal, udda, okänd modell. Jag visade den för RH och han kunde konstatera att den var en av de första 78 Certina som kom till Sverige!! Det saknades ett par delar, men med hjälp av Martin Boström kunde vi återställa den och vi har alltså en fullt OK ursprungs-Certina i vår ägo!

Själv fick jag redan som lärling hos Knut Pålsmark i Svärdsjö de första kontakterna med MH för över 50 år sedan. Han hade mycket goda förbindelser med firman och inte minst deras representant Oscar Othén. Till populariteten i kåren bidrog RH:s justa behandling av kundkretsen strakast efter kriget, då som det nämndes var ont om a-ur. Orsaken var ett inköpsstopp p.g.a. valutabekymmer. RH hade året innan satsat stort till skillnad från äldre och "förståndigare" kollegor och just det året blev basår för kvoteringen. MH var alltså relarivt välförsedda, men nedlät sig inte att kräva motprestationer, utan fördelade rättvist i förhållande till tidigare inköp.

Efter mina lärlingsår och militärtjänst kom jag till Hägglöfs UR & Optik i Falun, som jag förestod ett par år. Och sålde mer Certina. Så också hos Ahlströms i Skövde under 1954, där jag dock huvudsakligen arbetade med optik. Hösten samma år såg jag av en händelse en annons där MH sökte en representant för Norrland. Firman hade då förutom Oscar Orthén, som besökte de större orterna (reste med tåg) Valter Sandell på övriga landsorten och Jack Sjölund i Stockholm. Försäljningen hade ökat och ökat och Valter hann inte med den norra delen som önskvärt och så kom det sig att jag fick plats i MH:s säljlag med start nyår 1955. 1959 avled Oskar och hela säljorganisationen gjordes om och jag fick nu mellansverige på min lott. Det antydde i AURUMs artikel att det var först med Radio Nord som Certina blev känt för det stora flertalet, men vi ska inte glömma att Radio Nord endast hördes av en liten om dock betydelsefull del an mellansverige och att många breda och stora kampanjer redan genomförts. Den första jag minns, var när man deltog i en tävling för 6 - 7 åringar, som skulle färglägga kända märkens logotyper. Det var många storföretag med som t.ex. Volvo och ASEA och "alla ungar" sökte sig med sina föräldrars hjälp till sin urmakare för att se hur den röda Certina-lappen såg ut. Och det var inte minst basmodellerna 81101 och 41101 för 109:50 resp. 120:- som såldes i mycket stora antal och vi ökade med 25-30% om året och knappade in på vår stora konkurrent JPB, men helt klart, DS blev en stor succé och kom att vara en avspjutspetsarna framgent. Andra viktiga modeller som T+C, New Art och hela den breda damkollektionen inte att förglömma, inte minst sedan safirglasen gjort sitt intåg både i guld och doublé. 20 000 guldur med safirglas var ingen ovanlig volym vid våra inköpsresor till Schweiz. Det var ett företag på GÅ som RH byggde upp med medhjälpare som Leif Hamrin, Finn Westerberg, Lennart Söderqvist, Bertil Granström, Martin Boström för att nämna några i den växande skaran. Säljorganisationen växte också, själv fick jag tjänsten som förs. chef och teamet i övrigt bestod förutom Valter och Jack av Bo Fornell, Dag Bååw, Gösta Roos och Börje Lindberg. Det var ett härligt gäng och i RH:s anda byggdes ett unikt nätverk upp med detaljstikåren. Det förstärktes med kundträffar och gemensamma resor bl.a. till fabriken i Grenchen. Och man servade inte bara med skyltningar utan hjälpte också till med butiksinredningar och säljkurser. Det fanns vid den tiden en Schweizisk "skola" med inbyggda miljöer och sittande försäljning som kanske passade i Zürich och Geneve men knappast i Sverige. MH var föregångare med modern, öppen exponering och färdiga argumentkort. Vi var också bland de första med videoinspelade säljspel vid träffar som vi inbjöd hela personalen i företaget till. Och flera studieresor till Schweiz med fabriksbesök företogs också.

Vid nyårsskiftet 1972-73 överlät RH företaget till Certina och Leif gick upp som VD med Finn som stöttepelare och vVD och han är egentligen den som skulle beskriva de kommande 25 åren, där han kom att spela huvudrollen. Säljkåren hade naturligtvis bytt utseende, Valter hade avlidit, Jack gått i pension och själv hade jag fått möjligheten att överta Lagerströms Ur & Guld i Enköping den 1/7 -72. Per-Erik (Jerker) Eriksson tog över efter mig som förs. chef och Hans Plate hade kommit över från JPB. I övrigt fanns fortfarande Bo Fornell på södra Sverige, Börje Lindberg i Sthlm och nytillkomna Tore Westberg i norr och Ulf Brandell i väster. Redan 1962 passerades 1 milj. sålda Certina, 1973 var det dags för 1.5 milj.

Den växling som då skedde från mekaniska till quartzur var en för branschen en stor REVOLUTION. Japan med Seiko, Citizen, Casio m.fl. hade gjort sitt intåg och Schweiz hade uppenbara bekymmer att hänga med. Men Certina klarade omställningen även om det under flera år var leveransproblemen som var största hindret för ökning med leveranstider på 1 år och mera. MH var min största leverantör och gång på gång fick vi våra resterande ej levererade order strukna och fick börja om från början. Men framgångarna fortsatte med nya modeller och utökad kollektion. Fortsatte gjorde också de viktiga kundträffarna. Odlandet av av MH-andan skötte LÖeif, Finn, Per-Erik, Göran, Hilka, Martin, Gert, Bosse, Åke och alla de andra med den äran. Det var naturligt för kunderna att vid Sthlm-besök gå upp till MH för en pratstund, en morgonfika eller kanske en lunch. Utan den andan hade inte t.ex. tekniska problem som dem men cal. 719 klarats så bra. Där gjorde Martin en enastående insats och var den som visade Schweiz hur problem kunde lösas. 1982 passerades 2 milj. och Certina var klart marknadsledande trots Japan. Jag minns att vid en undersökning i nov. - 84 ledde Certina med en marknadsandel på närmare 20% i värde. Och flera stora resor, vi var i Dubrovnik, Budapest, Wien, ja jag vet inte allt, men även så nära som Bornholm och Gotland. Leif Hamrens växande ohälsa innebar en allt större arbetsbörda för Finn som hade både produktchefsjobbet och en allt mer ledande position. Den 1/7 -87 var det dags för VD-posten genom genom Leifs pensionering. Jag vet från ett samtal på Gotland med högsta chefen i Schweiz, E Thomke, att han och ledningen var full av beundran för Certinas position i Sverige. 1988 firade Certina 100 år med jubileumsmodell och allt. Fortsatt framgång och den 1/10 -89 var det dags för den för branschen otroliga sammanslagningen av MH och JPB till SMH-Sweden AB och Finn som VD! MH hade tagit över JPB!!! Och som extra MH-krydda passerade Certina den 20/10 -90 2 500 000 sålda klockor i Sverige. En stor dag för MH och Team-Certina. Som grädde på moset hade man med Bengt Dahlgren förhandlat fram att få leverera jubileumsfickuret till SUF:s 100-årsjubileum. Det var en savonettboett i 18 k med exter vackert finisherat verk och tavlan gjord med Haldas gulfickur som förebild.

Då hade Finn redan medelat sina uppdragsgivare i Schweiz att han trots alla framgångar önskade stiga av tåget och hinna med lite annat än klockor i sitt liv. Övertalningsförsök var förgäves, han stod fast vid sitt beslut och överlämnade VD-posten den 1/1 -91. Med Finns avgång förändrades tyvärr mycket och en bidragande orsak var den attityd som SMH-Schweiz stod för. För den som levt med Team-Certina och MH-anda i alla år, är det obegripligt hur man på kort tid nästan "lyckades" döda det under årtionden mödosamt uppbyggda unika förhållandet mellan MH och kundkretsen. Borta var snabbt kontakten mellan ledning och kunder och "gamla" medarbetare som Hilka, Martin och Hasse försvann. Gud ske lov finns Per-Erik, Göran B, Göran D och Gert för att nämna några ännu kvar. Nu är det inte bara SMH som drabbats av den nya anonyma ledningsstilen, det tycks mig att det blivit så på många håll. Det bristande samarbetet mellan Stjärnummakarna, Klockmästare och SUF är också beklagligt. Branschen är så liten att alla borde förstå fördelen med samarbete i kampen om konsumenterna. Men jag är glad för att kunnat skriva om 50 trevliga år i branschen och med Certina och dess otroliga framgång.

Tack alla goda vänner och lycka till i fortsättningen!!

Bengt Botolfs

FÖDELSEDAGAR

SUF GRATULERAR SINA MEDLEMMAR
PÅ DERAS FÖDELSEDAG!

80 ÅR

Sven Isberg, Oviken, 3 maj
Vagn Friis-Pettersen, Järfälla, 17 maj

75 ÅR

Rikard Erixon, Karlskoga, 1 april

70 ÅR

Bo Andersson, Ås, 6 januari

65 ÅR

Lars Jonsson, Örnsköldsvik, 19 februari
Janne Återborn, Askersund, 21 februari
Tommy Ericsson, Vänersborg, 3 maj
Lars Lindbäck, Ljungsbro, 21 maj

55 ÅR

Ralf Huke, Malmö, 16 januari
Urban Kallberg, Bollnäs, 20 april
Lennart Egeskog, Stavjö, 8 mars

50 ÅR

Urban Falk, Stockholm, 4 januari
Torsten Huke, Malmö, 31 mars
Samuel Samelius, Valdemarsvik, 12 april

45 ÅR

Jörgen Michelsson, Tyresö, 1 januari
Karl-Gunnar Henriksson, Storuman, 16 april

40 ÅR

Johan Lindbäck, Skövde, 30 maj
Claes-Henrik Phil, Neuchatell, Schweiz, 9 februari
Karin Hemmings, Vimmerby, 8 februari
Mari Wedin, Skövde, 18 mars

30 ÅR

Nina Sandler, Stockholm, 12 februari
Johan Kvarneberg, Helsingör, 26 januari

25 ÅR

Anton Petersson, Vretstorp, 17 februari

AVLIDNA

FÖRBUNDSMEDLEMMAR SOM AVLIDIT
UNDER ÅR 2009 / 2010

Bo Gyldorf, Borensberg, född 1940

Gunnar Klarin, Tranumshede, född 1920

Rune Johansson, Borensberg född 1928

Åke Falk, Stockholm, född 1926

Torgny Koliijn, Farsta född 1951

NYHETER

V07161

Glas och boettpress i rödeloxerad aluminium. Mycket stabil och hög precision i alla delar. Unikt låssystem där du kan låsa mittpelaren. Max arbetshöjd 70 mm.

V0009013 - V0009014

Verkhållare i plexiglas. Minimerar risken att repa verk och tavla. Dam- och herrstorlek.

V0007026

Kraftig boettkniv med tjockt handtag i aluminium.

V98001

Tångset med träfot. Ändavbitare med hårdmetallskär, rak och spetsig flackång. Kraftiga handtag i plast, retur fjäder.

V0177

Extra stor boetthållare i aluminium.

V07014

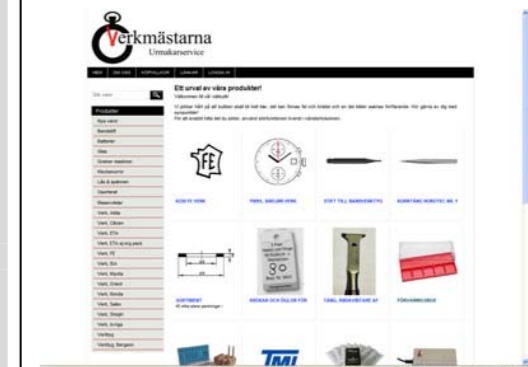
Boettöppnare med extra stor öppning, 53 mm. Stift för försänkta bakboetter medföljer.

Här har vi valt att presentera några produkter som är anpassade till trenden med stora och tjocka boetter.

Dessutom kommer vi att under våren få in tjocka glas i diametrar upp till 40 mm, samt passande glaspackningar.

- ❖ Bandstift & lås
- ❖ Greiners produkter
- ❖ Klocksurrör
- ❖ Oljor & fett
- ❖ SONY-batterier
- ❖ Tillbehör till band & länkar
- ❖ Verktyg

För att få mer information om produkterna besök vår nya webshop.

www.verkmastarna.se

Verkmästarna Gbg HB
E A Rosengrens gata 19
421 31 Västra Frölunda
Tel. 031-734 03 70
Fax 031-734 03 71
order@verkmastarna.se

B

Skaraborgs största sortering i ur.

Egen verkstad för golv-, vägg-, fick- och armbandsur. Värderingar Kikare Barometrar Nautica

CERTINA
A SWISS TRADITION

LONGINES
SWISS MATCHES

MONTBLANC
THE ART OF WRITING

OMEGA

ORIS
Made in Switzerland
Since 1904

TISSOT
Swiss 1853

ROLEX

RADO

Ta kontakt med butik för öppettider!

SKÖVDE • Hertig Johansgatan 14
Telefon 0500-41 03 47

Elins Esplanad, Köpmannagatan 3
Telefon 0500-41 45 50

LIDKÖPING • Särnmarkshuset
Telefon 0510-277 36

Pagoldhs Ur

Etabl. 1896